

Súd: Krajský súd Bratislava
Spisová značka: 10Co/38/2015
Identifikačné číslo súdneho spisu: 1114208889
Dátum vydania rozhodnutia: 26. 04. 2018
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: JUDr. Ľuboš Sádovský
ECLI: ECLI:SK:KSBA:2018:1114208889.2

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Krajský súd v Bratislave v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Ľuboša Sádovského a členov senátu JUDr. Ayše Pružinec Erenovej a JUDr. Romana Majerského, v právnom spore žalobcu: Z. Z., H.. XX.XX.XXXX, C. N. T. Č.. XXXX/XX, C., zastúpený euroadvokátom: JUDr. Lubomír Müller, Nábřežie sv. Metoda č. 120/14, Prievidza, proti žalovanej: Slovenská republika - Ministerstvo spravodlivosti SR, Župné námestie č. 13, Bratislava, o náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 24.000,- Eur, na odvolanie žalovanej proti rozsudku Okresného súdu Bratislava I č. k. 16C/58/2014 - 85 zo dňa 27.11.2014, takto

rozhodol:

Odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie v napadnutej vyhovujúcej časti a súvisiacom výroku o trovách konania **m e n í t a k**, že žalobu **z a m i e t a**.

Žalovanej sa **p r i z n á v a n á r o k** na náhradu trov odvolacieho konania v plnom rozsahu.

o d ô v o d n e n i e :

1.

Súd prvej inštancie napadnutým rozsudkom uložil žalovanej povinnosť zaplatiť žalobcovi sumu 14.600,- Eur a na účet právneho zástupcu žalobcu náhradu trov konania vo výške 20,- Eur a náhradu trov právneho zastúpenia vo výške 1.240,20 Eur, všetko spolu do troch dní od právoplatnosti rozsudku. Vo zvyšku žalobu zamietol. Svoje rozhodnutie odôvodnil právne ustanovením čl. 5 ods. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), čl. 46 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, § 1 ods. 2, § 6 ods. 1, § 9 ods. 1 a § 10 zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom a vecne tým, že žalobca sa žalobou doručenou súdu prvej inštancie dňa 24.03.2014 domáhal voči žalovanej náhrady nemajetkovej ujmy v sume 24.000,- Eur titulom nezákonného rozhodnutia orgánu štátu s tým, že rozsudkom Vojenského obvodového súdu Prešov zo dňa 29.11.1960, sp. zn. 1T 25/60 bol uznaný vinným zo spáchania trestného činu nenastúpenia služby v brannej moci podľa § 265 ods. 1 Trestného zákona č. 86/1950 Zb. a bol odsúdený k trestu odňatia slobody v trvaní 2 roky nepodmienečne a trest bol vykonaný v celom rozsahu. Uznesením Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 2Rtv 37/91 zo dňa 17.07.1991 bol rozsudok sp. zn. 1T 25/60 zo dňa 29.11.1960 zrušený vo výroku o treste. Rozsudkom Vojenského obvodového súdu Prešov sp. zn. 2Rtv 37/91 zo dňa 14.08.1991 bolo pri nezmenenom výroku o vine upustené od potrestania. Žalobca bol čiastočne odškodnený, ako to vyplýva z oznámenia Federálneho ministerstva obrany č. RTr 2076/91 zo dňa 11.09.1992, ale nakoľko žalobca sa cítil úplne nevinný, požiadal o obnovu konania, ktorá bola uznesením Okresného súdu Prešov sp. zn. 4Nt/22/2012 zo dňa 24.01.2013 povolená a boli zrušené všetky doposiaľ právoplatné rozhodnutia. Uznesením Okresného súdu Prešov sp. zn. 41Tv/1/2013 zo dňa 15.04.2013 bolo trestné stíhanie žalobcu zastavené, pretože skutok nie je trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci. Podaním zo dňa 23.09.2013 požiadal žalobca o dodatočné odškodnenie a zadosťučinenie a Ministerstvo spravodlivosti SR dňa

11.02.2014 priznalo dodatočné odškodnenie vo výške 6,70 Eur, ale zadostučinenie ako náhradu nemajetkovej ujmy odmietlo priznať. Súd prvej inštancie mal v konaní preukázané, že vo veci je daná zodpovednosť štátu za škodu spôsobenú rozhodnutím o výkone trestu odňatia slobody, nakoľko žalobca bol na základe rozhodnutia súdu vo väzbe od 10.11.1960 do 09.12.1960 a následne nepretržite vo výkone trestu odňatia slobody do 10.11.1962, keď vykonaná väzba sa žalobcovi do trestu odňatia slobody započítala. Podľa názoru súdu prvej inštancie žalobcom označené konanie - vykonaný trest odňatia slobody v trvaní 24 mesiacov, keď trestné stíhanie žalobcu bolo následne zastavené, možno považovať za konanie objektívne spôsobilé privodiť ujmu na právach žalobcu a aj došlo k porušeniu práv žalobcu, v dôsledku ktorých mu preukázateľne bola spôsobená nemajetková ujma s tým, že nárok na náhradu škody za predchádzajúce nezákonné pozbavenie osobnej slobody zaručuje nielen vnútroštátna úprava, ale aj článok 5 ods. 5 Dohovoru a s tým, že predpokladom nároku je vznik škody v príčinnej súvislosti s namietaným porušením článku 5 Dohovoru, pričom škodou sa rozumie tak škoda materiálna, ako aj nemateriálna a článok 5 ods. 5 Dohovoru je nutné aplikovať prednostne pred zákonom; navyše v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva je povinnosťou súdu v súvislosti s ochranou práv jednotlivca aplikovať uvedený článok Dohovoru, ak právna úprava zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii umožňovala nahradiť len škodu majetkovú. Súd prvej inštancie dospel k záveru, že výkonom väzby a trestu odňatia slobody došlo u žalobcu k obmedzeniu jeho súkromného a rodinného života, k odčleneniu žalobcu od jeho najbližších a táto skutočnosť neodvratne zasiahla aj do jeho osobného a spoločenského života, k obmedzeniu pohybu žalobcu a tým k porušeniu jeho práva na osobnú slobodu podľa článku 17 ods. 1 Ústavy SR, ako aj práva na ochranu rodinného života, dôstojnosti, osobnej cti a dobrej povesti podľa čl. 19 ods. 1, 2 Ústavy SR. Zaoberajúc sa žalobcom uplatnenou výškou nemajetkovej ujmy (24.000,- Eur, ktorá suma predstavuje za 1 deň pozbavenia osobnej slobody sumu 32,88 Eur) súd považoval za primeranú náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 20,- Eur za 1 deň pozbavenia osobnej slobody, a to vzhľadom na výšku nemajetkovej ujmy v iných obdobných sporoch, sumu poskytovanú za každý deň odňatia slobody v iných štátoch Európskej únie, vychádzajúc pritom z rozsudku Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30Cdo 2357/2010. Vo zvyšku súd preto žalobu zamietol. O trovách konania rozhodol podľa § 142 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku a priznal žalobcovi plnú náhradu trov konania z dôvodu, že mal neúspech iba v nepatnej časti - v časti nároku na zaplatenie príslušenstva (z uplatnených trov právneho zastúpenia v sume 1.512,72 Eur mu súd priznal náhradu trov právneho zastúpenia v sume 1.240,20 Eur, keď súd vychádzal z iného základu - substrátu pre ich výpočet vzhľadom na výšku priznanej sumy a z rozdielneho režijného paušálu k právnomu úkonu prevzatia veci) a s tým, že v časti náhrady nemajetkovej ujmy rozhodnutie o výške plnenia záviselo od úvahy súdu.

2.

Proti tomuto rozsudku v jeho vyhovujúcej časti a súvisiacom výroku o trovách konania podala žalovaná v zákonnej lehote odvolanie z dôvodu, že nie je daný právny titul pre priznanie náhrady nemateriálnej ujmy podľa zákona č. 119/1990 Zb., ani podľa zákona č. 58/1969 Zb. a ani podľa čl. 5 ods. 5 Dohovoru, nakoľko Slovenská republika ako jeden z nástupníckych štátov Českej a Slovenskej federatívnej republiky je viazaná Dohovorom a jeho Protokolmi od 18. marca 1992 (dátum ratifikácie Dohovoru ČSFR), a teda je zodpovedná za skutky vzťahujúce sa na obdobie od 18. marca 1992. Žalobca však bol uznaný vinným zo spáchania trestného činu nenastúpenia služby ozbrojených silách rozsudkom z roku 1960 a vo výkone trestu odňatia slobody bol do roku 1962, teda pred ratifikáciou Dohovoru, a preto nie je možné na daný prípad Dohovor aplikovať, poukazujúc pritom na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 28.09.2004 v prípade Kopecký vs. Slovensko, v ktorom súd vyslovil názor, že pokiaľ ide o rehabilitačné a reštitučné zákony, Dohovor neukladá zmluvným štátom osobitnú povinnosť poskytnúť náhradu za krivdy alebo škody spôsobené predtým, ako ratifikovali Dohovor. Odvolateľ mal za to, že zákon č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii bol konštruovaný tak, aby štát spoločensky rehabilitoval osoby trestne stíhané v bývalom režime, pričom okrem spoločenskej rehabilitácie sa má v zmysle uvedeného zákona týmto osobám poskytnúť aj primerané hmotné odškodnenie, avšak pokiaľ by zákonodarca v danom prípade mienil do ustanovenia § 23 zákona č. 119/1990 Zb. zaradiť nárok na nemateriálnu ujmu, je nepochybné, že by tak urobil pri jeho prijatí, prípadne neskôr, ak však tak neurobil sám v rámci svojej vlastnej ústavnej a zákonnej kompetencie, nemôže jeho vôľu nahrádzať orgán súdnej moci pri aplikácii práva v súdnom konaní, pričom v tejto súvislosti odvolateľ poukázal na rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 29.11.2011, sp. zn. 8Co/85/2011, podľa ktorého hoci ustanovenie § 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. uvádza len demonštratívny výpočet položiek nárokov na odškodnenie a výslovne neupravuje ani nárok na nemajetkovú ujmu, nemôže všeobecný súd neprípustným spôsobom nahrádzať činnosť

zákonodarcu a priznať aj iné než platnými právnymi predpismi priznávané nároky. Odhliadnuc od názoru odvolateľa, že nie je daný právny základ pre priznanie nemajetkovej ujmy uplatnenej žalobcom, odvolateľ namietol aj výšku prisúdenej nemajetkovej ujmy z dôvodu, že súd mal pri jej určení prihliadať na ustanovenia iných odškodňovacích zákonov, ktoré svojím účelom sú najbližšie zákonu č. 119/1990 Zb. o súdnych rehabilitáciách a takýmito zákonmi sú napríklad zákon č. 319/1991 Zb. o zmiernení niektorých majetkových a iných krívd a o pôsobnosti orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v oblasti mimosúdnych rehabilitácií alebo zákon č. 305/1999 Zb. o zmiernení niektorých krívd osobám deportovaným do nacistických koncentračných táborov a zajateckých táborov, podľa ktorého je možné priznať oprávnenej osobe peňažnú náhradu za každý i začatý mesiac deportácie alebo ukryvania v sume 99,59 Eur. Na základe uvedeného žalovaná navrhla rozhodnutie súdu prvej inštancie v napadnutej časti zmeniť tak, že žaloba sa zamietá a žalobcovi sa nepriznáva náhrada trov odvolacieho konania. Žalovaná si náhradu trov odvolacieho konania neuplatnila.

3.

K odvolaniu žalovanej sa dňa 02.02.2015 písomne vyjadril žalobca tak, že polemika žalovanej o aplikácii Dohovoru je nadbytočná, nakoľko judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva konštantne uznáva, že poškodený má právo na odškodnenie, ktoré zahŕňa tri zložky - náhradu materiálnej ujmy, náhradu nemateriálnej ujmy a náhradu nákladov právneho zastúpenia. Mal za to, že nárok na odškodnenie v rozsahu všetkých týchto zložiek môže súd priznať, aj keď ustanovenie § 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. uvádza len demonštratívny výpočet položiek, a teda je možné podľa neho uznať i právo na náhradu nemateriálnej ujmy, navyše keď právo na odškodnenie garantuje priamo i čl. 36 ods. 3 Listiny a čl. 46 ods. 3 Ústavy. Žalobca dodal, že právo na náhradu nemateriálnej ujmy je zároveň právom na priznanie ľudskej dôstojnosti, a preto je chránené ustanovením čl. 10 ods. 1 Listiny. Napokon uviedol, že je nepodstatné, podľa akého ustanovenia mu bude náhrada nemajetkovej ujmy priznaná, ale zastáva názor, že tento nárok jednoducho má. Poukázal tiež na rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 25.10.2016, č. k. 14Co/463/2015-168, ktorý vychádzal zo záveru rozhodnutia ESLP v prípade Kopecký vs. Slovensko, ktorým rozhodnutím argumentovala aj žalovaná a síce, že hoci vnútroštátne súdy nemajú osobitnú povinnosť odškodňovať krivdy za škody spôsobené pred ratifikáciou Dohovoru, takúto možnosť nesporne majú s prihliadnutím k svojej ekonomickej a sociálnej politike. Vzhľadom na uvedené žalobca navrhol rozsudok súdu prvej inštancie potvrdiť a priznať mu náhradu trov odvolacieho konania.

4.

K vyjadreniu žalobcu sa dňa 23.11.2017 písomne vyjadrila žalovaná s tým, že nesúhlasí s argumentáciou žalobcu v súvislosti s rozhodovacou činnosťou všeobecných súdov v obdobných veciach a za všetky rozhodnutia poukázala na rozsudok Krajského súdu v Bratislave zo dňa 08.03.2017, č. k. 7Co/14/2016-159, ktorý odkazuje na stanovisko č. 1/2017 občianskoprávneho kolégia Krajského súdu v Bratislave zo dňa 01.03.2017, v ktorom vychádzajúc zo zásady lex specialis derogat lex generalis sa uvádza, že pre osoby, ktoré podľa zákona č. 119/1990 Zb. sú osobami oprávnenými žiadať odškodnenie, platí pre uplatňovanie a uspokojovanie majetkových nárokov vo vzťahu medzi nimi a štátom zvláštna právna úprava, bez ohľadu na to, ktorý predpis je pre ne priaznivejší, a teda nemožno sa proti štátu domáhať iných či ďalších nárokov, ako tých, ktorá upravuje tento zákon, a to i napriek jeho demonštratívne výpočtu položiek nárokov na odškodnenie. V súvislosti s aplikáciou čl. 5 ods. 5 Dohovoru žalovaná tiež poukázala na názor vyjadrený v uvedenom stanovisku občianskoprávneho kolégia s tým, že nárok na náhradu nemajetkovej ujmy podľa čl. 5 ods. 5 Dohovoru vzniká za predpokladu, že k zásahu do osobnej slobody dotknutej osoby došlo, resp. tento zásah bol ukončený až potom, čo sa tento medzinárodný Dohovor stal pre SR záväzný, t. j. od 18.03.1992 s tým, že okamih účasti tejto osoby na rehabilitácii z tohto pohľadu nie je relevantný. Považujúc nemožnosť aplikácie čl. 5 ods. 5 Dohovoru za kľúčovú, žalovaná naďalej zastávala názor, že žiadny zákon platný v Slovenskej republike žalobcom požadované odškodnenie nepriznáva. S ohľadom na vyššie uvedené žalovaná alternatívne navrhla rozsudok súdu prvej inštancie zmeniť tak, že žaloba sa zamietá alebo zrušíť a vec vrátiť súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

5.

K vyjadreniu žalovanej sa dňa 18.12.2017 v súlade s ust. § 374 ods. 2 Civilného sporového poriadku vyjadril žalobca tak, že stanovisko občianskoprávneho kolégia Krajského súdu v Bratislave zo dňa

01.03.2017, č. 1/2017 nemožno aplikovať retroaktívne na žaloby, ktoré žalobcovia podali v dobrej viere pred týmto dátumom. Žalobca mal za to, že zákony, ktoré majú napravovať krivdy spôsobené za minulého režimu, treba vykladať v prospech poškodených osôb a v tejto súvislosti poukázal na nálezy Ústavného súdu ČR (sp. zn. II. ÚS 187/2000 zo dňa 12.03.2001, sp. zn. I. ÚS 605/03 zo dňa 02.06.2005, sp. zn. I. ÚS 2366/07 zo dňa 26.10.2007 a sp. zn. I. ÚS 819/15 zo dňa 15.04.2015).

6.

Odvolačný súd preskúmal spor, viazaný rozsahom a dôvodmi odvolania podľa § 379 a § 380 ods. 1 C. s. p. a tento prejednal bez nariadenia odvolacieho pojednávania podľa § 385 ods. 1 (a contrario) C. s. p. a dospel k záveru, že odvolanie žalovanej je dôvodné.

7.

V konaní je sporným nárok žalobcu na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú žalobca vo výške 24.000,- Eur žiadal podaním doručeným žalovanej dňa 23.09.2013 titulom zadosťučinenia za nespravodlivé väznenie, pričom žalovaná rozhodnutím č. 42958/2013-1531/14 zo dňa 11.02.2014 náhradu nemajetkovej ujmy odmietla priznať podľa § 23 zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii.

8.

Podľa článku 46 ods. 3 Ústavy SR, každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom. Podľa § 24 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii, pri uplatňovaní nárokov podľa § 23, § 26 a § 27 sa postupuje podľa zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom. Podľa ustanovenia § 24 ods. 2 zákona č. 119/1990 Zb., nárok treba uplatniť na súde v lehote troch rokov od právoplatnosti oslobodzujúceho rozhodnutia alebo rozhodnutia odsudzujúceho na miernejší trest alebo rozhodnutia, ktorým sa trestné stíhanie zastavilo; inak nárok zaniká. Počas predchádzajúceho prerokovania nároku podľa § 9 zákona č. 58/1969 Zb., najviac však šesť mesiacov táto lehota pre uplatnenie nároku neplynie. Podľa § 6 ods. 1 zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom, právo na náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o treste má voči štátu ten, na kom bol úplne alebo čiastočne vykonaný trest, ak v neskoršom konaní bol spod žaloby oslobodený alebo ak bolo proti nemu trestné stíhanie zastavené. Podľa článku 5 ods. 1 a ods. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom: a) zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom; b) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie osoby preto, že sa nepodrobila rozhodnutiu vydanému súdom podľa zákona, alebo preto, aby sa zaručilo splnenie povinnosti ustanovenej zákonom; c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby za účelom predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní; d) iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán; e) zákonné držanie osôb, aby sa zabránilo šíreniu nákazlivej choroby, alebo duševne chorých osôb, alkoholikov, narkomanov alebo tulákov; f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie. Každý, kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku, má nárok na odškodnenie.

9.

Odvolačný súd uvádza, že v zmysle § 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. nárok na odškodnenie zahŕňa najmä: a/ náhradu za stratu na zárobku za každý mesiac za väzbu a výkon trestu odňatia slobody vo výške 83 eur, pokiaľ poškodený nepožiada, aby sa mu namiesto tejto náhrady poskytla náhrada za stratu na zárobku počas väzby a výkonu trestu odňatia slobody podľa všeobecných predpisov, b/ náhradu škody na zdraví, ku ktorej došlo v súvislosti s väzbou alebo výkonom trestu odňatia slobody, pokiaľ táto náhrada nepatrí podľa iných predpisov, c/ náhradu trov trestného konania vo výške 6,70 eura, výkonu

väzby vo výške 20 eur za každý mesiac väzby a výkonu trestu odňatia slobody vo výške 5 eur za každý mesiac výkonu trestu, pokiaľ poškodený nepožiada, aby mu bola namiesto týchto náhrad poskytnutá náhrada skutočne zaplatených trov, d/ náhradu zaplatených trov obhajoby v pôvodnom trestnom konaní, e/ náhradu zaplateného peňažného trestu alebo úhrnu vykonaných zrážok z odmeny za prácu pri výkone trestu nápravného opatrenia. Odškodnenie nemajetkovej ujmy na základe ust. 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. (ktoré je predmetom daného konania) však nemožno rozhodnutím súdu priznať aj napriek tomu, že v § 23 sú jednotlivé nároky uvádzané len príkladmo. Odvolací súd v tejto súvislosti poukazuje na snahu štátu zákonom č. 119/1990 Zb. rehabilitovať v ňom uvedené osoby a primerane ich odškodniť. Účelom tohto zákona (podľa jeho ustanovenia § 1 ods. 1) bolo zrušiť odsudzujúce súdne rozhodnutia za činy, ktoré v rozpore s princípmi demokratickej spoločnosti rešpektujúcej občianske politické práva a slobody zaručené ústavou a vyjadrené v medzinárodných dokumentoch a medzinárodných právnych normách zákon označoval za trestné, umožniť rýchle preskúmanie prípadov osôb takto protiprávne odsúdených v dôsledku porušovania zákonnosti na úseku trestného konania, odstrániť neprimerané tvrdosti v používaní represie, zabezpečiť neprávom odsúdeným osobám spoločenskú rehabilitáciu a primerané hmotné odškodnenie a umožniť zo zistených nezákonností vyvodiť dôsledky proti osobám, ktoré platné zákony vedome alebo hrubo porušovali. V uvedenom kontexte je potrebné vychádzať z toho, že hoci primerané hmotné odškodnenie má nezanedbateľnú materiálnu stránku, ide skôr o symbolické odškodnenie, ktoré nadväzuje na základné zadosťučinenie morálne. Žalobcom uplatnené odškodnenie nemajetkovej ujmy tento zákon nijako neupravuje. Vzhľadom na to, že tento zákon je voči ďalším zákonom upravujúcim odškodňovanie neprávom odsúdených osôb (zákon č. 58/1969 Zb., zákon č. 514/2003 Z. z., Občiansky zákonník) zákonom špeciálnym, má jeho úprava prednosť pred týmito všeobecnými úpravami, a preto možno dôvodiť, že pokiaľ by zákonodarca mal v úmysle odškodniť rehabilitované osoby aj za utrpenú nemajetkovú ujmu, bol by to v zákone upravil výslovne. Pokiaľ zákonodarca pri stanovení rozsahu odškodnenia pri súdnych rehabilitáciách na nemateriálnu ujmu nepamätal, nie je táto úprava v rozpore s ústavne zaručenými právami, nakoľko Ústava SR v čl. 46 ods. 3, 4 stanovuje, že každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu a orgánu verejnej správy alebo ich nesprávnym úradným postupom, ale za podmienok ustanovených zákonom. Aj podľa čl. 51 ods. 1 Ústavy SR sa možno domáhať práv uvedených v čl. 35, 36, 37 ods. 4, čl. 38 až 42 a čl. 44 až 46 ústavy len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

10.

Odvolací súd na základe uvedeného dospel k názoru, že v danej veci sa žalobca nemôže s úspechom domáhať nároku na náhradu nemajetkovej ujmy podľa ust. § 23 a nasl. zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii, a teda záver súdu prvej inštancie o danosti právneho základu uplatneného nároku nie je správny. Odvolací súd sa v plnej miere sa stotožňuje s názormi vyslovenými Krajským súdom v Bratislave v rozsudku zo dňa 29.11.2011, sp. zn. 8Co/85/2011 a v rozsudku zo dňa 30.11.2016, sp. zn. 3Co 278/2015, v ktorých zmysle aj keď ustanovenie § 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. uvádza len demonštratívny výpočet položiek nárokov na odškodnenie, a teda výslovne neupravuje ani nárok na nemajetkovú ujmu, nemôže všeobecný súd neprípustným spôsobom ako orgán súdnej moci nahradzovať činnosť zákonodarcu a priznať v občianskom súdnom konaní aj iné nároky, než ktoré platné právne predpisy priznávajú fyzickým, prípadne právnickým osobám, pretože by tým prekročil hranice deľby moci medzi súdnou a zákonodarnou mocou, vymedzenou v Ústave SR, resp. predtým v Ústave ČSFR. Odvolací súd dodáva, že odškodnenie v zmysle zákona č. 119/1990 Zb. bolo výrazom spravodlivosti v medziach možného a to podľa názoru a rozhodnutia demokraticky legitimovaného zákonodarcu po r. 1989, pretože práve on má v rámci deľby moci onú „vládu nad mešcom“ formou zákona; ani zákonodarca, a tým menej súdy, nemôžu odškodniť všetky príkoria, ktoré vznikli v dobe neslobody pred rokom 1989.

11.

K tvrdeniam žalobcu, že zásady z rozsudku ESLP zo dňa 29.05.1997 vo veci Tsirlis a Kouloumpas proti Grécku sú aplikovateľné vo všetkých krajinách, ktoré rešpektujú autoritu ESLP a že práve tento rozsudok je podkladom pre priznanie náhrady nemateriálnej ujmy aj v jeho prípade, lebo bol nezákonne väznený z rovnakých dôvodov ako páni Tsirlis a Kouloumpas odvolací súd uvádza, že v predmetnom rozhodnutí ESLP videl porušenie čl. 5 ods. 5 Dohovoru (každý, kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku, má nárok na odškodnenie) v tom, že Grécko neposkytlo sťažovateľom žiadnu kompenzáciu za obmedzenie osobnej slobody, ktoré bolo realizované v rozpore

s čl. 5 ods. 1 písm. a/ Dohovoru; Grécko je pritom na rozdiel od SR členom Rady Európy od r. 1949 a jeho národné právo priznalo v roku 1975 Svedkom Jehovovým štatút „známeho náboženstva“ a na základe neskoršieho zákona oslobodilo duchovných uznaných náboženstiev od vojenskej služby. Z tohto dôvodu bolo uväznenie dvoch duchovných tohto náboženstva protizákonné podľa čl. 5 ods. 1 Dohovoru. ESLP v tomto rozhodnutí dospel k záveru, že sťažovatelia Tsirlis a Kouloumpas strávili 13, resp. 12 mesiacov v nezákonnej detencii a vyslovil, že práve táto skutočnosť, spočívajúca v ich zbavení osobnej slobody, musela spôsobiť škodu ako povahy hmotnej, tak nehmotnej. Grécka vnútroštátna právna úprava pritom obsahovala čl. 540 ods. 1 Trestného poriadku, ktorý výslovne stanovil povinnosť odškodnenia i za nemateriálnu ujmu. Na prvý pohľad je tak zrejmá odlišnosť kauzy Tsirlis a Kouloumpas proti Grécku od prejednávanej veci. Predmetný rozsudok ESLP nemôže byť podkladom pre priznanie náhrady nemajetkovej ujmy najmä z dôvodu, že v prejednanom prípade sa odvolací súd nezhodol s názorom prvoinštančného súdu o aplikácii čl. 5 ods. 5 Dohovoru, poukazujúc na to, že Slovenská republika je viazaná Dohovorom a jeho Protokolmi od 18.3.1992, a teda je zodpovedná za skutky vzťahujúce sa na obdobie od 18.3.1992.

12.

K rozhodnutiam českých súdov uvádzaných stranami sporu odvolací súd konštatuje, že všeobecný súd v civilnom sporovom konaní v zmysle 193 C.s.p. nie je viazaný rozhodnutiami iných súdov v konaniach nesúvisiacich s predmetnou vecou (zaväzujú len v konkrétnej veci), a už vonkoncom nie je viazaný rozhodnutiami všeobecných súdov, resp. rozhodnutím ústavného súdu iného štátu (aj keď sa jedná o ČR). Napriek uvedenému konštatovaniu k argumentácii strán odvolací súd poukazuje na to, že aj Ústavný súd Českej republiky dospel k záveru, že prax českých súdov, ktoré v obdobných prípadoch, ako je žalobcov, priznávali aj odškodnenie nemajetkovej ujmy, nie je správna, pokiaľ v prípade nedostatku vo vnútroštátnej úprave hľadali dôvod pre jej priznanie v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ústavný súd Českej republiky v stanovisku pléna z 25.11.2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 39/14 vyslovil, že nárok na nemateriálnu ujmu podľa čl. 5 ods. 5 Dohovoru vzniká za predpokladu, že k zásahu do osobnej slobody dotknutej osoby došlo, resp. tento zásah bol ukončený až potom, čo sa tento medzinárodný Dohovor stal pre Českú republiku (rovnako aj pre Slovenskú republiku) záväzný (t.j. od 18.3.1992) s tým, že okamih účasti tejto osoby na rehabilitácii z tohto pohľadu nie je relevantný. Vychádzal z toho, že základné právo na osobnú slobodu v zmysle čl. 5 Dohovoru zakladá každému jednotlivcovi v prvom rade voči štátu nárok zdržať sa všetkých zásahov do takto chránenej právnej pozície; pokiaľ k takémuto protiprávnemu zásahu dôjde, vzniká mu nárok odstrániť jeho následky a nastoliť taký právny stav, aby bol v súlade s daným základným právom. Až v prípade, ak odstránenie závadného stavu nie je predstaviteľné alebo možné, ako tretí v poradí pripadá do úvahy nárok na odškodnenie. Tento (sekundárny) nárok je možné priamo odvodzovať od predmetného základného práva, pričom jeho obsahom je náhrada všetkej materiálnej a imateriálnej ujmy, ktorá bola dotknutej osobe predmetným zásahom spôsobená. Tohto subjektívneho hmotného práva, výslovne zakotveného v čl. 5 ods. 5 Dohovoru sa možno dovolať na Európskom súde pre ľudské práva samostatne, jeho hlavný význam potom spočíva v tom, že v tých štátoch, kde nie je Dohovor „priamo použiteľný“, tieto zaväzuje, aby prijali takú vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá s daným právom bude korešpondovať. Pokiaľ ale ide o otázku časovej pôsobnosti Dohovoru, ustálená judikatúra ESLP vychádza z toho, že je potrebné rozlišovať medzi trvajúcou situáciou a jednorazovým aktom, ktorého následky eventuálne sa prejavujú aj v súčasnosti. ESLP ďalej rozlišuje samotný zásah na strane jednej a neúspech následne podaných prostriedkov nápravy takéhoto zásahu na strane druhej s tým, že porušenie práv zaručených Dohovorom je potrebné odvodzovať nie od odmietnutia štátu napraviť daný zásah, ale zo zásahu samotného. Z pohľadu časovej pôsobnosti je tak rozhodujúci okamih, či časový úsek, v ktorom k zásahu došlo, v opačnom prípade by došlo k porušeniu všeobecnej zásady zákazu retroaktivity v zmysle Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. Neexistuje pritom všeobecná povinnosť štátu napraviť krivdy alebo ujmy, ktoré spôsobil pred ratifikáciou Dohovoru [rozsudok veľkého senátu zo dňa 8.3.2006 vo veci Blečić proti Chorvatsku, sťažnosť č. 59532/00; k protiprávnemu konaniu štátu v dobe značne vzdialenej (nútené práce talianskych vojnových zajatcov, k deportácii došlo pred 3.9.1953, kedy Dohovor vstúpil pre Nemecko do platnosti), rozhodnutie zo dňa 4.9.2007 vo veci Associazione Nazionale Reduci dalla Prigionia dall' Internamento e dalla Guerra di Liberazione a 275 ďalších proti Nemecku, sťažnosť č. 45563/04 (dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-82292>>)].

13.

Odvolací súd vo vzťahu k rozsudkom Krajského súdu v Bratislave č. k. 9Co/344/2014-120 zo dňa 9.6.2016 a č. k. 14Co/463/2015-168 zo dňa 25.10.2016 v obdobných veciach uvádza, že právne posúdenie odvolacích senátov v analogických veciach bolo založené na aplikácii zákona č. 58/1969 Zb., čl. 17 ods. 2, čl. 46 ods. 3 Ústavy SR, osobitne za použitia čl. 5 ods. 1 a ods. 5 Dohovoru. Súd prvej inštancie vychádzali v daných veciach z rozhodnutia Najvyššieho súdu SR zo dňa 31.5.2007, sp. zn. 4Cdo 177/2005 v zmysle ktorého, „nárok na náhradu nemajetkovej ujmy treba posudzovať aj v súvislosti s čl. 5 ods. 1 a ods. 5 Dohovoru, i keď nárok na odškodnenie väzby vznikol podľa § 5 ods. 1 zákona č. 58/1969 Zb.“ S právnym názorom vysloveným odvolacími senátmi o tom, že „aj keď zákon č. 119/1990 Zb. a ani zákon č. 58/1969 Zb. neumožňujú poškodenej osobe domáhať sa náhrady nemajetkovej ujmy, súd prvej inštancie správne vyvodil základ takéhoto nároku z čl. 5 ods. 5 Dohovoru a správne uzavrel, že aplikácia uvedeného článku má prednosť pred vnútroštátnou právnou úpravou“ sa však odvolací súd z dôvodov uvedených v predchádzajúcich odsekoch svojho odôvodnenia nemôže v posudzovanom spore stotožniť. V tejto súvislosti odvolací súd zdôrazňuje, že občianskoprávne kolégium Krajského súdu v Bratislave na svojom rokovaní v marci 2017 v zmysle § 17 ods. 3 písm. a/ zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov práve vzhľadom na výkladové rozdiely v právoplatných rozhodnutiach senátov 3Co, 4Co, 8Co, 9Co a 14Co k otázke právnej úpravy zodpovednosti štátu za škodu podľa zákona č. 58/1969 Zb. a jej vzťahu k právnej úprave obsiahnutej v zákone č. 119/1990 Zb. a k otázke priznania náhrady nemajetkovej ujmy s odkazom na čl. 5 ods. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v znení protokolov prijalo Stanovisko č. 1/2017, podľa ktorého: „Zo všeobecnej zásady o zákone všeobecnom a špeciálnom (lex specialis derogat generali) jednoznačne vyplýva, že ak sú naplnené podmienky pre použitie špeciálnej úpravy, musí sa táto úprava aplikovať a nemožno použiť úpravu všeobecnú. Znamená to, že pre osoby, ktoré podľa zákona č. 119/1990 Zb. sú osobami oprávnenými žiadať odškodnenie, platí pre uplatňovanie a uspokojovanie majetkových nárokov vo vzťahu medzi nimi a štátom zvláštna právna úprava, bez ohľadu na to, ktorý predpis je pre ne priaznivejší. V prípadoch, na ktoré sa zákon č. 119/1990 Zb. vzťahuje, sa teda nemožno proti štátu domáhať iných či ďalších nárokov, ako tých, ktoré tento zákon upravuje. Napriek tomu, že ustanovenie § 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. uvádza len demonštratívny výpočet položiek nárokov na odškodnenie, a teda výslovne neupravuje ani nárok na nemajetkovú ujmu, nemôže všeobecný súd neprípustným spôsobom ako orgán súdnej moci nahradzovať činnosť zákonodarcu a priznať v občianskom súdnom konaní aj iné nároky, než ktoré platné právne predpisy priznávajú fyzickým, prípadne právnickým osobám, pretože by tým prekročil hranice delby moci medzi súdnou a zákonodarnou mocou vymedzenou v Ústave SR. Nárok na náhradu nemajetkovej ujmy podľa čl. 5 ods. 5 Dohovoru vzniká za predpokladu, že k zásahu do osobnej slobody dotknutej osoby došlo, resp. tento zásah bol ukončený až potom, čo sa tento medzinárodný Dohovor stal pre SR záväzný (t.j. od 18.3.1992) s tým, že okamih účasti tejto osoby na rehabilitácii z tohto pohľadu nie je relevantný“.

14.

Pokiaľ ide o časové okolnosti majúce vplyv na vznik nároku žalobcu na nemajetkovú ujmu, v danom prípade je nutné uviesť, že názor súdu prvej inštancie, že nárok žalobcu na odškodnenie vznikol až rozhodnutím Okresného súdu Prešov sp. zn. 41Tv/1/2013 zo dňa 15. apríla 2013, ktorým bolo trestné stíhanie žalobcu pre trestný čin nenastúpenia brannej služby v brannej moci podľa § 265 ods. 1 Trestného zákona č. 86/1950 Zb. zastavené, je správny, nakoľko zákonnou podmienkou pre vznik práva na náhradu škody podľa § 5 ods. 1 a § 6 ods. 1 zákona č. 58/1969 Zb., popri podmienke vzniku škody spôsobenej rozhodnutím o väzbe alebo rozhodnutím o treste, je zastavenie trestného stíhania. V danom konaní však nebolo medzi stranami sporné, že zákon č. 58/1969 Zb. upravoval podmienky zodpovednosti štátu za škodu ako materiálnu ujmu, a preto nie je správny názor súdu prvej inštancie v tom, že vzniknutý nárok na škodu obsahoval aj nemajetkovú ujmu, navyše keď súd priznal žalobcovi nárok na nemajetkovú ujmu na základe iného právneho prameňa - Dohovoru, podľa ktorého sa škodu rozumie materiálna i nemateriálna ujma. Vzhľadom na uvedené je zrejmé, že časový okamih splnenia podmienok pre vznik nároku na náhradu škody ako takej, ktorý zodpovedá obdobiu, kedy Slovenská republika už bola viazaná Dohovorom, nezakladá bez ďalšieho nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v zmysle čl. 5 ods. 5 Dohovoru. Pre vznik nároku na náhradu nemajetkovej ujmy v zmysle čl. 5 ods. 5 Dohovoru je aj podľa vyššie deklarovaného Stanoviska občianskoprávneho kolégia Krajského súdu v Bratislave rozhodujúce obdobie, kedy došlo k zásahu do osobnej slobody dotknutej osoby - žalobcu, resp. čas, kedy bol tento zásah ukončený a vzhľadom na skutočnosť, že žalobca bol vo väzbe a vo výkone trestu odňatia slobody v období od 10.11.1960 do 10.11.1962, je nepochybné, že v tomto období Slovenská republika nebola Dohovorom viazaná, a preto nárok

žalobcu na náhradu škodu nemožno posudzovať v zmysle čl. 5 ods. 5 Dohovoru, keď vtedajšia právna úprava - zákon č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii jednoznačne ustanovil podmienky pre uplatnenie nárokov na odškodnenie osôb účastných na súdnej rehabilitácii a podrobne konkretizoval obsah jednotlivých demonštratívne zakotvených nárokov na odškodnenie, preto ak by zákonodarca mal v úmysle odškodňovať i nemateriálnu ujmu, nárok na jej náhradu by bol jedným z ustanovených nárokov na odškodnenie podľa § 23 ods. 1 zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii, alebo naopak, špecifikácia odškodnenia by bola v zmysle uvedeného ustanovenia všeobecná a obmedzená len na nárok na náhradu škody, pri ktorom posudzovaní by logicky prichádzala do úvahy aj nemateriálna ujma. V posudzovanom spore je teda zrejmé, že žalovaná riadne uspokojila nárok žalobcu na náhradu škody (materiálnej) v súlade so zákonom č. 119/990 Zb. o súdnej rehabilitácii.

15.

Z uvedených dôvodov odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie v napadnutej vyhovujúcej časti a v súvisiacom výroku o trovách konania podľa § 388 C.s.p. zmenil tak, že žalobu v časti náhrady nemajetkovej ujmy vo výške 14.600,- Eur ako nedôvodnú zamietol.

16.

S prihliadnutím na vyslovený právny názor vo vzťahu k právnemu základu nároku na náhradu nemajetkovej ujmy, odvolací súd sa vo svojom rozhodnutí nezaoberal odvolacími dôvodmi namietajúcimi výšku náhrady nemajetkovej ujmy, ktorú súd prvej inštancie v napadnutom rozhodnutí priznal žalobcovi.

17.

O trovách odvolacieho konania rozhodol odvolací súd podľa ust. § 396 ods. 1 C.s.p. v spojení s § 255 ods. 1 C.s.p. tak, že žalovanej, ktorá bola úspešná v odvolacom konaní, priznal proti neúspešnému žalobcovi nárok na náhradu trov odvolacieho konania podľa § 262 ods. 1 C.s.p. a o výške ich náhrady rozhodne súd prvej inštancie podľa § 262 ods. 2 C.s.p. po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník.

18.

Toto rozhodnutie bolo prijaté senátom Krajského súdu v Bratislave pomerom hlasov 3:0 (§ 3 ods. 9 zákona 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Poučenie:

Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa (§ 419 C. s. p.).

Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak

- a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov,
- b) ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu,
- c) strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník,
- d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie,
- e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo
- f) súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces (§ 420 C. s. p.).

(1) Dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky,

- a) pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu,
- b) ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo
- c) je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

(2) Dovolanie v prípadoch uvedených v odseku 1 nie je prípustné, ak odvolací súd rozhodol o odvolaní proti uzneseniu podľa § 357 písm. a) až n) (§ 421 C. s. p.).

(1) Dovolanie podľa § 421 ods. 1 nie je prípustné, ak

- a) napadnutý výrok dovolacieho súdu o peňažnom plnení neprevyšuje desaťnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
- b) napadnutý výrok dovolacieho súdu o peňažnom plnení v sporoch s ochranou slabšej strany neprevyšuje dvojnásobok minimálnej mzdy; na príslušenstvo sa neprihliada,
- c) je predmetom dovolacieho konania len príslušenstvo pohľadávky a výška príslušenstva v čase začatia dovolacieho konania neprevyšuje sumu podľa písmen a) a b).

(2) Na určenie výšky minimálnej mzdy v prípadoch uvedených v odseku 1 je rozhodujúci deň podania žaloby na súde prvej inštancie (§ 422 C. s. p.).

Dovolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné (§ 423 C. s. p.).

(1) Dovolanie sa podáva v lehote dvoch mesiacov od doručenia rozhodnutia dovolacieho súdu oprávnenému subjektu na súde, ktorý rozhodoval v prvej inštancii. Ak bolo vydané opravné uznesenie, lehota plyní znovu od doručenia opravného uznesenia len v rozsahu vykonanej opravy.

(2) Dovolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo v lehote podané na príslušnom odvolacom alebo dovolacom súde (§ 427 C. s. p.).

V dovolaní sa popri všeobecných náležitostiach podania uvedie, proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v akom rozsahu sa toto rozhodnutie napáda, z akých dôvodov sa rozhodnutie považuje za nesprávne (dovolacie dôvody) a čoho sa dovolateľ domáha (dovolací návrh) (§ 428 C. s. p.).

(1) Dovolateľ musí byť v dovolacom konaní zastúpený advokátom. Dovolanie a iné podania dovolateľa musia byť spísané advokátom.

(2) Povinnosť podľa odseku 1 neplatí, ak je

- a) dovolateľom fyzická osoba, ktorá má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- b) dovolateľom právnická osoba a jej zamestnanec alebo člen, ktorý za ňu koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa,
- c) dovolateľ v sporoch s ochranou slabšej strany podľa druhej hlavy tretej časti tohto zákona zastúpený osobou založenou alebo zriadenou na ochranu spotrebiteľa, osobou oprávnenou na zastupovanie podľa predpisov o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou alebo odborovou organizáciou a ak ich zamestnanec alebo člen, ktorý za ne koná má vysokoškolské právnické vzdelanie druhého stupňa (§ 429 C. s. p.).

(1) Dovolanie prípustné podľa § 420 možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení.

(2) Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 C.s.p.).

(1) Dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci.

(2) Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 C. s. p.).

Dovolací dôvod nemožno vymedziť tak, že dovolateľ poukáže na svoje podania pred súdom prvej inštancie alebo pred odvolacím súdom (§ 433 C. s. p.).

Dovolacie dôvody možno meniť a dopĺňať len do uplynutia lehoty na podanie dovolania (§ 434 C. s. p.).

V dovolaní nemožno uplatňovať nové prostriedky procesného útoku a prostriedky procesnej obrany okrem skutočností a dôkazov na preukázanie prípustnosti a včasnosti podaného dovolania (§ 435 C. s. p.).